

erfaßt (Abb. 2, 3; Taf. VII: 2—5). Die Gräber bilden einen Teil der neuentdeckten Begräbnisstätte, die wohl durch den gegenwärtigen Bau von neuen Gebäuden größtenteils zerstört wurde.

Die nur wenig unterhalb der Oberfläche situierten Gräber wurden regelmässig auf der Scheidefläche des Oberflächenhumus und des Lösses angelegt. Die Gefässe waren immer auf einer verhältnismäßig kleinen Fläche und in derselben Tiefe deponiert, nur die aus dem Grab N. 1 (Abb. 2) stammende Urne stand in einer in dem Löß ausgetieften Höhle (es handelt sich um das sog. Muldengrab der österreichischen Autoren; s. Anm. N. 51). In den Gräbern wurden keine bronzene Gegenstände aufgefunden, nur in den Gräbern N. 2, und 5 fand en sich unter den Knochen auch einige Stücke von Schmelzbronze.

Die aus den einzelnen Gräbern stammende Keramik (Abb. 4—8) stellt typische Formen der frühen Rössenecke-Stufe der Hallstattkultur HB dar. Es sind dies vor allem amphorenförmige Vorratsgefäße (das ältere aus dem Grab N. 1, Abb. 4: 1; das jüngere aus den Gräbern 2, 3, Abb. 5: 1, 6: 1), gerillte Terrinen mit kleinen Henkeln, einfache Schalen (konisch, Abb. 4: 1a, 1b; Abb. 6: 1a; auch mit eingezogenem Rand, Abb. 7: 3), ein kleiner verzierter Becher, ein Topf mit abgeschrägten Randeil (Abb. 7: 2) mit Paralelen in der tschechischen Knobitzer Kultur (Anm. N. 105) u. a. Der schlesischen Strömung aus Nord- und Mittelmähren rechnen wir die Form der Terrine aus dem Grab N. 4 (Abb. 7: 1) als auch diejenige des Kruges aus dem Grab N. 1 (Abb. 4: 2) zu. Einige besondere Aufmerksamkeit verdienen die bunte, geritzte Verzierung auf der Innenfläche der Schale aus dem Grab N. 5 (Abb. 8: 3a, b, c; Taf. IX: 1, 1a) mit seltenen Parallelen aus dem Burgwall in Brno-Obrány (Taf. X: 3, 4, 4a; Anm. N. 81—83) und aus Klentnice (Bez. Mikulov, Anm. N. 18, 43), die diese Verzierung in die ersten Stadien der HB-Stufe datieren.

Die Brandgräber aus Těšetice — Russische Straße gehören also der älteren Hallstattperiode des südmährischen Bereichs an, der zu dieser Zeit einen Teil des weiten mitteldonauländischen Bereichs bildet, in dem die sog. Kultur von Velatice—Podolí verbreitet ist (J. Říhovský's — Anm. N. 27 — die Kultur der mitteldonauländischen Urnengräberfelder). Diese Kultur von Velatice—Podolí zerfällt in zahlreiche lokale Gruppen, wie z. B. diejenige von Podolí in Mähren, der Typ von Chotín in der Südwestslowakei, der Typ Stillfried und Melk in Niederösterreich und die Gruppe Vál in Nordwestungarn.

Die Gräber von Těšetice in Südmähren gehören also dem Anfang der mährischen Gruppe von Podolí an und haben ihre nächsten Analogien in der Begräbnisstätte von Klentnice bei Mikulov (Anm. N. 18, 43). Nach Říhovský's Einteilung der Hallstattzeit (Anm. N. 26) gehören sie in den Rahmen der I. Stufe der Zweiten Hallstattperiode, die eben durch die Lokalität von Klentnice repräsentiert wird.

Gemäß der Untersuchung von Dr A. Lorencová aus dem Anthropologischen Institut der Brüner Universität wurde im Grab N. 1 und 6 ein erwachsenes Weib, im Grabe N. 2 und 5 ein Mann und im Grabe N. 3 gemeinsam ein Mann und ein Weib bestattet (siehe den Befund von A. Lorencová, S. 49ff.).

Übersetzt von M. Beck

ANNA LORENCOVÁ

LIDSKÉ KOSTI Z ŽÁROVÝCH

HROBŮ Z TĚŠETIC—RUSKÉ ULICE NA MORAVĚ

O tělesné povaze lidí, kteří své příslušníky po smrti spalovali, máme jen kusé zprávy. Proto je nutné, aby žádný žárový hrob neušel pozornosti anthropologů, neboť teprve na podkladě popisů kosterního materiálu z množství hrobů bude možné sestavit obraz o fyzickém charakteru těchto lidí.

Tyto okolnosti mne vedly k tomu, že jsem se ujala anthropologického posouzení lidských kosterních pozůstatků z žárových hrobů z Těšetice na Moravě. Hroby jsou datovány V. Podborským do starší doby hallstattské (viz práci V. Podborského, Hallstattské žárové hroby z Těšetice — Ruské ulice (okr. Znojmo), v tomto sborníku, str. 27 a d. Za poskytnutí materiálu vyslovuji díky vedoucímu katedry prehistorie na filosofické fakultě v Brně, prof. Dr F. Kalouskovi.

Popis hrobů

Hrob č. 1. Nádoba I obsahovala množství vypálených zlomků lidských kostí, které byly na povrchu rozpraskány a zaneseny hlínou. Jejich barva byla světlehnědá. Zlomky lebečních kostí byly tenké a některé měly otevřené švy. Zlomek horní čelisti (mediální partie) tvořil vpředu ostrý oblouk. Alveoly zubů byly velmi dobré. Dvě dochovalé stoličky byly velmi malé, s kořeny velice jemnými a krátkými. Dolní okraj aperturae piriformis nesl *Fossae praenasales*. Těla dochovalých bederních obratlů byla nízká (ventrální výška 21 mm) a drobná, terminální destičky byly dokonale přirostlé. Zlomek proximálního konce k. loketní měl krátký olecranon ulnae s velmi malou incisurou semilun. Všechny zlomky byly velmi gracilní. Téměř s jistotou lze říci, že náležely jednomu jedinci, pravděpodobně ženě dospělé až zralé.

Hrob č. 2. Nádoba I obsahovala drobnou tříšť dlouhých kostí končetin a několik zlomků kostí lebečních. Zlomky kostí lebečních, z nichž některé měly otevřené švy, byly středně silné. Kompakta kostí rourovitých byla silná, zlomky činily dojem masivnosti. V osudíčku (nádoba Ia) bylo jen několik zlomků rozmanitých kostí těla, jež nepochybně náležely ke kostem v popelnici (některé zlomky se navzájem doplňovaly). Mezi těmito zlomky byl kousek šupiny kosti týlní z krajiny protuberantia occ. ext. Prot. occ. ext. byla výrazná, lineae nuchales tvořily nápadně silný oblouk. Zlomky kostí lýtkových byly kanelované. Všechny tyto zlomky byly zbarveny jako v případě minulém, byly značně rozpraskány na povrchu a rozrušeny kořínky rostlin. Představovaly neúplnou kostru, s největší pravděpodobností muže, dospělého až zralého.

Hrob č. 3. V nádobě I a v misce (nádoba Ia) byly zlomky vypálených kostí, jež se lišily barvou a stavem zachovalosti. Jedny zlomky byly tmavé, modrošedé, na povrchu hladké, s nepatrnými prasklinami. Druhé zlomky byly světle nažloutlé barvy, silné a hluboko rozpraskané. Tmavé zlomky byly robustní stavby. (Na př. zachovalá os ischii byla mohutná, dobře vytvořená, laterální partie lopatky nesla rozlehlou jamku kloubní). Zlomek dolní čelisti v rozsahu prvního pravého moláru až levého vnějšího řezáku byl masivní, alveolární dutiny byly prostorné. Obrys této partie shora (po rekonstrukci) ukazoval na širší oblouk. Ze zubů se dochovala pouze první pravá stolička. Zlomky kostí lebečních byly silné, stopy švů jsem nenalezla. Zlomky kostí barvy světlé byly velmi drobné a křehké a nasvědčovaly gracilní stavbě. Lebeční zlomky měly otevřené švy (úzké). Kostí z tohoto hrobu patřily s největší pravděpodobností dvěma jedincům, a to muži, jehož věk byl nejméně dospělý a ženě asi dospělé (na zlomcích obratlů bylo patrné, že části obratlů byly dokonale srostlé).

Hrob č. 4. V popelnici bylo nalezeno jen několik úlomků kostí lebečních a jeden zlomek dlouhé kosti, z nichž nelze usuzovat ani na pohlaví jedince, ani na jeho věk.

Hrob č. 5. Kosterní zlomky z popelnice byly hnědé barvy. Vesměs působily dojem robustní stavby. Na lebečních zlomech byly dobře zachovány švy. Na zlomku čelní kosti byla výrazná glabella a silný pravý nadočnicový oblouk. Pravá očníce po rekonstrukci byla nízká, obdelníkového tvaru s tupými rohy. Dobře byla dochována těla tří krčních obratlů, jejichž stavba byla lehká, jak obecně u krční páteře bývá. Dva z těchto obratlů byly před kořeny costotransversálních výběžků na ventrální straně srostlé. Zde byla rozsáhlá exostosa, jež vznikla patrně po hnisavém procesu. Výška obratlů na této straně byla podstatně vyšší než na straně levé; krční páteř byla tedy (jak dokazují 3 na sebe navazující obratle) prohnuta sinistrolaterálně. Zlomek tibie (asi 10 cm) byl velice masivní a robustní a silně platykemní. Tyto zlomky tvořily neúplnou kostru, jež náležela pravděpodobně muži ve věku nejméně dospělém, nejvýše zralém.

Hrob č. 6. V popelnici byly zlomky kostí lebečních, jež měly zachovány švy, zlomky alveolárních výběžků čelistí, jež obsahovaly kořeny zubů. Téměř celý epistropheus nesl nápadně gracilní dens ep. Zlomky kostí horních končetin jevily gracilní stavbu. Kostí z dolních končetin chyběly, jakož i kosti pánevní. Uvedené zbytky tvořily neúplnou kostru jednoho jedince, pravděpodobně dospělého, až zralého; lze připustit, že šlo o ženu.

Jak vyplývá z tohoto popisu, neposkytují studované kosterní pozůstatky z žárkových hrobů z Těšetic dostatečného podkladu k posouzení tělesných vlastností jejich nositelů. To proto, že kosti byly před uložením do země roztlučeny, jak dokazují fragmenty. Přesto však bylo možné určit, že pozůstatky náležely 7 jedincům, neboť kosti byly v různém stupni vypáleny, různé zbarveny a arodovány i lišily se svou stavbou. Ze stavby bylo možné usuzovat dále i na pravděpodobně

pohlaví jedinců, zvláště když bylo možné brát v úvahu (ve 3 příp.) i některé ze znaků, jež jsou pro posouzení pohlaví důležité. Přisoudila jsem tedy studované kosterní zbytky 3 mužům (hrob 2, 3a, 5) a 3 ženám (hrob 1, 3b, 6). U materiálu z hrobu 4 jsem pohlaví neurčovala.

Pravděpodobný věk jedinců bylo možné určovat podle postupu ossifikace kostí a v některých případech i podle stavu lebečních švů. Toto určování je ovšem jen přibližné, neboť není možné posoudit celý soubor znaků, z něhož se na věk usuzuje. U všech jedinců (vyjma hrob 4) se vyskytly znaky (na př. obratlové výběžky měly dokonale přirostlá apofysová jádra, terminální destičky byly srostlé s těly obratlů, lem sedacího hrbolu byl ossifikován a přirostlý) svědčící, že individua dosáhla dospělosti. Tito jedinci (až na hrob 3a, 4) měli dále otevřené lebeční švy, což ovšem znamená, že jejich věková hranice mohla spadat až do období zralosti. U případu 3a nelze vyloučit, že byl věk i vyšší, neboť na žádném zlomku lebečních kostí nebyly zachovány švy. Většina případů se však dožila věku poměrně nízkého, což je u praehistorických lidí běžným jevem.

U žádného individua nebylo možné určit tělesnou výšku, neboť žádnou z dlouhých kostí nebylo možné rekonstruovat. Pouze v případě jedince z hrobu 1 lze usuzovat z výšky zachovalých bederních obratlů na malou výšku těla, neboť obě veličiny jsou navzájem v korelaci. Některé kosterní zlomky vykazovaly znaky primitivních plemen (*fossae praenasales*, *platyknemie*, *kanelování*).

Souhrn

Kosterní pozůstatky z zárových hrobů z Těšetic na Moravě náležely 7 jedincům, a to pravděpodobně 3 mužům a 3 ženám, u jednoho pohlaví neurčeno. Jejich věk byl dospělý až zralý, v jednom případě nelze vyloučiti i věk starší. U jednoho individua lze soudit na malou výšku těla.

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ КОСТИ ИЗ МОГИЛ С ТРУПОСОЖЖЕНИЯМИ ИЗ ТЕШЕТИЦ — РУССКОЙ УЛИЦЫ

Автор публикует анализ человеческих останков из 6 могил с трупосожжениями из Тешетиц — Русской улицы, которых датируют в старшую гальштатскую эпоху.

Останки костей из могилы № 1 приписывает А. Лоренцова точно одному индивидууму, вероятно женщине, взрослой, или зрелой.

Останки костей из могилы № 2 представляют неполный скелет, вероятно мужской, взрослого или зрелого возраста.

Могила № 3 заключалась в себе останки 2 индивидуумов, мужчины и женщины, взрослых возрастов.

Из могилы № 4 сохранилось только незначительное количество сожженных костей, которых нельзя более подробно обсудить.

Фрагменты костей из могилы № 5 представляют неполный скелет, принадлежащий мужчине, возраста меньше всего взрослого, выше всего зрелого.

В могиле № 6 находилась должно-быть женщина, выше всего зрелого возраста.

Останки костей из могил из Тешетиц — Русской улицы не дают возможность точной и совершенной классификации покойников. Несмотря на то, можно устанавливать, что останки костей из могил принадлежат 7 индивидуумам, именно 3 мужчинам (могила № 2, 3a, 5) и 3 женщинам (могила № 1, 3b, 6). Похороненного в могиле № 4 нельзя ближе классифицировать. В ни одном случае нельзя было определить физическую высоту похороненных. Некоторые обломки костей имеют признаки примитивных племен (*fossae praenasales*, *platyknemie*).

DIE MENSCHENKNOCHEN AUS DEN BRANDGRÄBERN IN TĚŠETICE — RUSSISCHE STRASSE (MÄHREN)

Die Verf. untersucht die Skelettreste aus sechs Brandgräbern in Těšetice — Russische Straße, die in die ältere Hallstattzeit datiert sind.

Die aus dem Grab Nr. 1 stammenden verbrannten Knochen werden von der Verf. ziemlich gesichert einer einzigen Person, wohl einer erwachsenen bis reifen Frau, zugewiesen.

Das Knochengesplitter aus dem Grabe Nr. 2 stellt ein fragmentarisches Skelett dar, wahrscheinlich von einem erwachsenen bis reifen Mann.

Das Grab Nr. 3. enthielt zwei Arten von verbrannten Knochen, die zwei verschiedenen Personen, und zwar einem wenigstens erwachsenen Mann und einer wohl erwachsenen Frau, gehörten.

Aus dem Grabe Nr. 4. blieb nur eine geringe Anzahl von kleinen verbrannten Knochen erhalten, aus welchen man weder auf das Alter, noch auf das Geschlecht des Verstorbenen schließen kann.

Knochenfragmente aus dem Grab Nr. 5 bilden ein fragmentarisches Skelett von einem wenigstens erwachsenen und höchstens reifen Manne.

Im Grabe Nr. 6 dürfte es sich um eine erwachsenes bis reifes Weib gehandelt haben.

Die aus den Těšetitzer Gräbern stammenden Knochen bieten keine genügende Unterlage zur Bestimmung der somatischen Eigenschaften der Beerdigten. Trotzdem hat man bestimmen können, daß die Überreste von sieben verschiedenen Personen stammen, und zwar von drei Männern (Gräber Nr. 2, 3a, 5) und drei Weibern (Gräber Nr. 1, 3b, 6). Die Person aus dem Grab Nr. 4 hat man nicht genauer klassifizieren können.

Bei keinem der Individuen hat man die Körperhöhe bestimmen können. Einige Knochenfragmente weisen Merkmale von primitiven Geschlechtern (*fossae praenasales*, *platyknemie*, *Kannelierung*) auf. Die meisten der Beerdigten haben nur ein verhältnismäßig niedriges Alter erreicht.

Übersetzt von M. Beck